

www.KBY.org.il

בהסתרה שבתוך ההסתרה

ראש הישיבה, הרב מרדכי גרינברג שליט"א

שיחה לשבת שובה תשע"ו

"... הנך שכב עם אבתיך, וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ... וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים **והסתרתני פני** מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות.

ואמר ביום ההוא, הלא **על כי אין אלקי בקרבי** מצאוני הרעות האלה. ואנכי **הסתר אסתיר פני** ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה, כי פנה אל אלהים אחרים."

מפרשי התורה שאלו, הרי המחשבה שהרעה הגיעה משום שאין אלקי בקרבי, היא תחילת תהליך של תשובה, שכבר מכיר בחטאו, מדוע התגובה של ה' היא "ואנכי הסתר אסתיר"? וכבר דן בזה הרמב"ן ועוד. גם יש להבין מה הוסיפה ההסתרה השניה, אחרי שכבר נאמר לפני כן "והסתרתני פני מהם והיה לאכול"?

הספורנו מפרש באופן אחר. לדעתו, האמירה "על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה", אינה מחשבה של תשובה, אלא מסקנה פסולה. לדעתם הצרות באו משום שאלקים עזב אותם והם נתונים עכשיו להשפעות טבעיות כמו שאר העמים.

ומובן סדר הפסוקים, שבתחילה אמר "והסתרתני פני מהם". ושוב חוזר ואומר "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". וזה כתגובה על מה שאמרו "על כי אין אלקי בקרבי". ומדוע חוזר על עצמו.

מענה מובן. הקב"ה מודיע שתבוא תקופה של הסתרת פנים, שעיקרה באה כדי לעורר את העם לתשובה, אך תגובת העם, שאין זה הסתרת פנים אלא הסתלקות גמורה. שוב אין אלקי בקרבי, ואין יותר השגחה אלוקית. ועל זה באה תגובה חריפה יותר מרבש"ע "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". "כי פנה אל אלקים אחרים", בחושבו שאני לא נמצא איתו יותר.

תגובה זו היא מידה כנגד מידה, וכדברי הרמב"ם בריש הלכות תענית. "מצות עשה מהתורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. ודבר זה מדרכי התשובה הוא... וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם... אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהגו של עולם, וצרה זו **מקרה נקריה**, הרי זה דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה "**והלכתם עמי בקרי**" "**והלכתי עמכם בחמת קרי**". כלומר: כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי, אוסיף לכם חמת אותו קרי, עכ"ל הרמב"ם. כלומר, אם תגידו שזה מקרי, אשליך אתכם למקרים.

מדוע "הסתר אסתיר" גרוע יותר מ"אנכי אסתיר פני ביום ההוא"?

אין כאן רק הסתר כפול, גדול יותר. אלא כפי שכ' השפת אמת בשם הרבי מפרשיסחא, שהכוונה שההסתר עצמו יהיה נסתר. כלומר, פעמים שהקב"ה מסתיר פניו כדי שאנו נחפש אותו, אך יש והוא מסתיר את ההסתר, כך שאין יודעים שהוא מסתתר, וכך איש אינו מחפש אותו.

סיפור חסידי ידוע. הרבי פגש פעם בילדה בוכה, לשאלתו ענתה לו שהיא וחברותיה היו משחקים במשחק המחבואים, והגיע תורה להתחבא, אך אף אחד לא מחפש אותה, והיא עדיין ספונה במחבואה. בכה הרבי, הרי גם הקב"ה מסתתר, וזאת במטרה שיתגעגעו אליו ויחפשו אותו, אך איש לא מחפש אותו.

פעמים אדם מצליח בכל דרכיו, בריאות, משפחה, פרנסה, והוא מבין שהקב"ה מיטיב עמו. פעמים שמזלו פונה לו עורף והוא הולך ונכשל בכל מה שעושה, וגם הפעם הוא מבין שה' מסתיר פניו ממנו. והוא פונה אליו ומתפלל. איש מעלה גם יודע שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

אך יש מי שחושב בכיוון אחר, הוא תולה את כשלונותיו בנסיבות הזמן, בחוסר פקחות ממנו, או חוסר מזל, אך בשום אופן לא בהסתרת פנים, כי הסתרת הפנים נסותרת ממנו. ואמר ר' שמחה בונים מפרשיסחא, שזה גופא חטא נורא.

מקורו של הרעיון בדברי הבעש"ט בפ' השבוע, שכשיודע שיש הסתרה, הוא נכנע ומבקש מלפני ה', אך כאן ההסתרה עצמה נסותרת ואין ידוע שהיא הסתרה.

הבעש"ט ביאר בזה המקרא בפרשת ויגש, "אנכי ארד עמך ואנכי אעלך גם עלה". היינו, כשתתן לב ותבין שאפילו בירידה יש ג"כ "אנכי", היינו ההסתרה שנסתתר עצמו ממך, הוא ג"כ לטובתך, אז ואנכי אעלך גם עלה, היינו שתזכה למעלה יתרה, וזהו גם עלה".

וממשיך הבעש"ט: וזהו "וה' ההולך עמך, לא ירפך ולא יעזבך". תרגומו: לא ישבקינך ולא ירחקינך. היינו, אפילו כשמסתתר לפעמים, מ"מ לא להרחיק ממך הוא מתכוין, כנ"ל. והוא שמרמז כאן "ואנכי הסתר", היינו, כשתתן לב להבין ש"אנכי" הוא בהסתרה.

וכ' על זה משל מפורסם, למלך שעשה באחיזת עינים מחיצות רבות, זו לפניו מזו, ובין כותל לכותל נהרות, וחיילים מבוהלים, וגם דובים ואריות, כדי שייראו מגשת אליו. והמלך פניו מאירים ומלוא כל הארץ כבודו, רק הכתלים מסתירים פניו, וכרוזים יוצאים שכל מי שיבוא אל המלך יתן לו עושר וכבוד, ויהיה שר אצלו בהיכלו.

ויש שנסוגים מיד בחומה הראשונה, ויש שמפזרים ממון רב ומתאמצים לעבור חומות נוספות, ומסתפקים במה שמקבלים אחרי כל חומה שעוברים, ואינם מתאמצים עוד.

ורק בן המלך, במאמצים על אנושיים, מצליח להגיע אליו, ואז הוא זועק למלך, "מה זה מלך רחמן כמותך, כרחם אב על בנים, תסתיר את עצמך בהסתרות כאלה?!" והמלך מבקש ממנו שיסתכל לאחוריו, והנה אין שום מכשול, והכל היה אחיזת עינים.

והמסקנה - "שאיך הסתרה ואין שום דבר מונע מעבודת השי"ת, למי שיודע שבכל ההסתרות, שם הוא השי"ת, ובכל תנועה - אלופו של עולם. וידע שאין שום מחיצה ולא הסתרה, וזהו שנא' בפרשת האזינו "ראו עתה כי אני אני הוא", ואין שום חומה, הכל אני. בכל ההסתרות ובכל השפעות האורות, אני אני הוא ולא אחר" (ר' שם מקור מים חיים).

על כך אנו מעידים פעמיים ביום "שמע ישראל - ה' אחד", וזה תפקידו של עם ישראל בעולם, להראות איך הכל נובע מהשגחה אלוקית. כך אמר הנביא ישעיהו "אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי. למען תדעו ותאמינו לי, ותבינו כי אני הוא, לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה. אנכי אנכי ה', ואין מבלעדי מושיע. אנכי הגדתי והושעתי והשמעתי, ואין בכם זר, ואתם עדי נאם ה' ואני א-ל", וידועים דברי חז"ל, "אם אתם עדי-אני א-ל, ואם אין אתן עדי-כביכול אינני אלקים".

ובדורנו היסוד הולך ומתגלה יותר ויותר, אחרי תקופת הסתרת פנים נוראה, והנה השכינה חוזרת ומתגלה בחזרת עם ישראל לארצו, והארץ עונה לקראתם, ואין קץ מגולה מזה, וכל האומות משפשפים עיניהם למראה השכינה החוזרת עם ישראל לארצם. וזו תקופה הנקראת "עקבתא דמשיחא", היינו כמו אדם ההולך ומשאיר עקבות, וכך שניתן לעקוב אחריו ולגלות אותו, כך הקב"ה משאיר בדורנו עקבות, ומי שיעקב אחר העקבות יגיע בסוף לרבש"ע, ויתברר שלא עזב ה' את הארץ ורק הסתיר פניו, בניגוד לכל אלה שסברו שהסתלק ואין אלקי בקרבי.

כשנשיר מעתה את השיר המפורסם, המבוסס על דברי ר' נחמן נבין מעתה, מה העניין הגדול הרמוז בו.

והנה כמה משפטים מדבריו של ר' נחמן (ליקוטי מוהר"ן נו).

"כי יש שתי הסתרות. כשה' ית' נסתר בהסתרה אחת, ג"כ קשה מאוד למוצאו, ואעפ"כ, כשהוא נסתר בהסתרה אחת, אפשר ליגע ולחזור עד שימצא אותו ית', מאחר שיודע שהי"ת נסתר ממנו. אבל כשהי"ת נסתר בהסתרה שתוך הסתרה, דהיינו שההסתרה בעצמה נסתרת ממנו, דהיינו שאינו יודע כלל שהי"ת נסתר ממנו, אזי אי אפשר כלל למוצאו אותו, מאחר שאינו יודע כלל מהשי"ת. וזה בחינת "ואנכי הסתר אסתיר פני", דהיינו שאסתיר ההסתרה, שלא ידעו כלל שהשי"ת נסתר. ואז בודאי אינו יכול למוצאו אותו ית', מאחר שאינו יודע כלל שצריך לבקש אותו ית', כי אינו, יודע כלל שהשי"ת הסתר ממנו, כי ההסתרה בעצמה נסתרת, כנ"ל".

יוצא אפוא, ש"הסתר אסתיר" אינו הסתר יותר גדול, אלא שההסתרה עצמה נסתרת. ועל כך מסיים ר' נחמן:

"אבל באמת אפילו בכל ההסתרות, ואפילו בההסתרה שבתוך הסתרה, בודאי גם שם מלוּבש השם יתברך".

<http://www.kby.org.il/hebrew/torat-yavneh/view.asp?id=6628>